

Dva od tri scenarija u prelomnom nacrtu energetske strategije predviđaju prestanak korišćenja uglja do 2025. godine – odlične vesti u zemlji u kojoj tradicionalno dominira struja na uglj. Ali planovi Strategije za hidroenergetiku su nerealni.

Novi nacrt energetske strategije prvi je na Zapadnom Balkanu koji je stavio jasan datum ukidanja uglja – što je još iznenađujuće imajući u vidu da je lignit poslednjih godina odgovoran za polovinu proizvodnje električne energije u zemlji.

Da dva od tri scenarija smatraju da će obustava korišćenja uglja do 2025. biti najmanja opcija za trošak, samo pokazuju kolika je uglj postao obaveza proteklih godina. Oslomej, manja fabrika u zemlji, retko se koristi čak i sada, dok mnogo veće fabrike u Bitoli zahtevaju značajna ulaganja da bi se ona uskladila sa standardima kontrole zagađenja.

Usvajanje postupnog ukidanja do 2025. godine kao zvanične vladine politike postaviće zemlju na vodeći položaj među svojim vršnjacima u regionu i pružiti pozitivan i jasan signal o budućem energetskom pravcu zemlje.

U skladu sa nedavnim kretanjima cena za solarnu energiju i vetar, nacrt Strategije primećuje značajno povećanje u ovim sektorima, posebno za solarnu energiju, gde postoji više potencijala.

Međutim, postoje neke oblasti u kojima nacrti Strategije nisu dovršeni i na njima mora još da se radi.

U sektoru energije to se uglavnom odnosi na hidroenergiju. U sva tri scenarija, modeliranje je odabralo do 775 MW nove velike hidroelektrane i 223 MW male.

Pozdravlja se činjenica da su zloglasne hidroelektrane Boškov Most i Lukovo Pole, planirane u Nacionalnom parku Mavrovo, isključene iz Strategije, ali takođe se smatra da je malo verovatno da će svi preostali kandidati biti izgrađeni.

Usklađivanje sa postojećim zakonodavstvom EU o životnoj sredini će gotovo sigurno neke od ovih projekata staviti van granica, dok su drugi godinama zaostali zbog nedostatka ekonomskog opravdanja ili interesovanja investitora.

Veles, Gradec i Chebren posežu za budućim Natura 2000 lokacijama, a takođe su u sukobu sa smaragdnom lokacijama, važnim biljnim površinama i važnim oblastima za ptice, a prethodni tenderi za Chebren nisu uspeli da privuku investitore. Svi ovi problemi, zajedno sa tunelom hidroelektrane Tenovo-Kozjak 15 kilometara dužine, koji je planiran ispod novoizgrađenog gasovoda, mogu ozbiljno ugroziti implementaciju Strategije.

Podaci o razvoju malih hidroelektrana su pomešani i nejasni, pa je teško pratiti šta se tačno planira, ali jasno je da se 223 MW nove hidroelektrane ne mogu izgraditi u zemlji bez ozbiljne štete zaštićenih područja i drugih vrednih vodotokova. Već sada, sa samo 96 malih hidroelektrana koje su izgrađene i rade, situacija je neizdrživa.

To kažemo ne samo zato što smo bili svedoci kako nekontrolisani razvoj hidroelektrana uništava glavno bogatstvo Balkana - njegove prirodne lepote i biološku raznolikost - već zato što uopsteno nije mudro stavljati sva jaja u jednu korpu. Kao što pokazuju najnoviji podaci Koordinacione grupe za obnovljivu energiju Energetske zajednice, zemlji preči opasnost da neće postići ciljeve za obnovljive izvore energije do 2020. zbog uticaja hidrologije između ostalog, tako da je raznolikost od najvećeg značaja.

Ako Strategija ima tri scenarija, moraju postojati i različiti scenariji razvoja hidroenergije također, kako bi se odgovorilo na pitanje šta su potrebni kompromisi i šta je plan B u slučaju da neki od projekata propadnu?

Drugo pitanje s kojim se Strategija bori je dekarbonizacija izvan elektroenergetskog sektora. Očekuje da će se visok nivo upotrebe dizela zadržati u transportu, bez da se zaista objasni zašto i kakve alternative mogu biti. S obzirom da dizel ne samo da ima klimatske uticaje, već je i štetan iz perspektive kvaliteta vazduha, alternative su zaista potrebne. Zemlja je crna tačka kvaliteta vazduha na globalnom nivou, a nastavak statusa kvo nije opcija.

U Strategiji se očekuje veliko povećanje upotrebe gasa u industriji, što je kontradiktorno s obzirom na ambicije prema dekarbonizaciji EU i činjenicu da se sav gas u zemlji uvozi. Opet treba istražiti šta su alternative i u kojoj meri postoji opasnost od zaostalih sredstava ako se ovaj očekivani porast potrošnje ne ostvari.

Uštedi energije i efikasnosti na strani potražnje se posvećuje razumna količina pažnja u Strategiji, ali ne možemo dovoljno naglasiti potrebu da se mogućnosti u ovoj oblasti iskoriste u najvećoj mogućoj meri. Ovo je ključ za smanjenje zavisnosti zemlje od uvoza, kao i smanjenje potrebe za novom energetsom infrastrukturom.

Sve u svemu, nacrt Strategije predstavlja veliki iskorak od onoga što smo ranije videli u regionu, a uz još malo rada na gornjim pitanjima može stvoriti tlo za stvarnu transformaciju energetskog sektora u zemlji i postati vodeće svetlo za ostatak regiona. Ovo je sjajna prilika, ali i velika odgovornost.

Ukoliko se obavi na pravi način može podstaći investitore, potrošače i naše susedne zemlje da se uključe u energetska tranziciju. Ako se obavi pogrešno, to može odvratiti druge u pokušajima i uništiti celokupnu sliku energetske tranzicije, baš kao što to trenutno vidimo sa malim hidroelektranama širom regiona. Nadamo se da će Vlada to shvatiti kada razmotri komentare javnosti i uzme ih u obzir da bi to bila strategija koju svi možemo pratiti.

Izvor: bankwatch.org